

Література:

1. Сороко В., Ходорківська Н. Надання державних послуг як функція державного управління. *Вісник державної служби України*. 2007. № 3.

Бригідир Богдан Зіновійович

старший державний ревізор інспектор

Головного управління ДФС у Тернопільській області

УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ І ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Беззаперечним є той факт, що ухилення від сплати податків, яке нині характерне для більшості країн світу, неминуче призводить до розвитку тіньової економіки в державі.

Насамперед відмітимо, що структура тіньової економіки передбачає наявність трьох складових: неформальна економіка, прихована економіка і підпільна (або кримінальна) економіка. Причому у кожній із наведених складових існує таке поняття як комунікаційна тінь – економічна діяльність, зумовлена новітніми технологічними досягненнями, яка не лише не підпадає під дію чинного законодавства та обліку офіційною статистикою, але й подібно до факторів виробництва «третьої хвилі», не може бути оцінена за певним механізмом ціноутворення, а відтак і податкові надходження від такої діяльності сьогодні досить складно визначити. Вищенаведене підтверджується і процесом поширення інтелектуалізації праці, зокрема у сфері інформатизації, що виявляється у формі нелегального використання програмного забезпечення, а також купівлі-продажу через мережу Інтернет.

Відтак можемо стверджувати, що тіньова економіка – це складне соціально-економічне явище, представлене сукупністю неконтрольованих і нерегульованих як протиправних, так і законних (однак безумовно аморальних) економічних відносин між суб'єктами економічної діяльності, спрямованих на досягнення надприбутку за рахунок приховування доходів і ухилення від сплати податків.

Неформальна економіка – це сегмент тіньової економіки, що виявляється в дозволений, але формально не зареєстрований, а відтак і не включений до статистичної звітності щодо економічної діяльності. До цієї категорії загалом відносять легальну, проте незареєстровану зайнятість

населення у будь-якій галузі чи сфері економіки. Ця частина тіньової економіки у трансформаційних суспільствах в окремих випадках може мати і позитивний характер, оскільки нерідко спрямована на забезпечення виживання населення.

Прихована економіка – це легальна економічна діяльність, результати якої частково або зовсім не фіксуються у статистичній звітності, а відтак через приховування доходів не оподатковується.

Підпільна (кримінальна) економіка - це виробництво психотропних і наркотичних товарів, наркоторгівля, торгівля людьми тощо. Тобто, ця частина тіньової економіки формується навмисно й спрямована на збагачення, має антисоціальний, злочинний, а відтак виключно деструктивний характер й віднесена до компетенції правоохоронних органів.

Класифікація тіньової економіки на основі відповідних класифікаційних ознак подана у табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація тіньової економіки за характером діяльності її суб'єктів

Класифікаційні ознаки	Види тіньової економічної діяльності		
<i>Характер діяльності</i>	Неформальна економічна діяльність	Прихована економічна діяльність	Підпільна (кримінальна) економічна діяльність
<i>Мета</i>	Іноді пов'язана з виживанням	Пов'язана з виживанням і розвитком власного бізнесу	Спрямована на збагачення
<i>Мотив</i>	За бажанням	Вимушена	Навмисна
<i>Наслідки</i>	Безпечна для суспільства	Позалегальна, аморальна, але не є значною загрозою для суспільства	Антисоціальна, має злочинний характер, є небезпечною для суспільства

Примітка: складено автором за даними [1]

Безперечно, Зведений бюджет України недоотримує величезні суми коштів внаслідок такого явища як ухилення від сплати податків. Так, згідно результатів дослідження міжнародної Асоціації присяжних сертифікованих бухгалтерів (АССА), тіньова економіка в Україні сягає 46% від офіційного ВВП країни. Урядовці ж стверджують, що частка тіньового сектору в Україні є дещо скромнішою й дорівнює приблизно 35% від офіційного ВВП [2].

Вітчизняний дослідник тіньової економіки В. Дубровський склав рейтинг схем, через які бюджет країни щорічно втрачає від 100 до 150 млрд. грн. На думку експерта, найбільші втрати бюджету спричинені офшорними схемами (50–65 млрд. грн.), «сірим» імпортом та контрабандою (25–70 млрд. грн.) і діяльністю конвертаційних центрів (12–15 млрд. грн.). [3] (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика найбільш поширених тіньових схем в Україні [3]

Схема	Обіг (млрд. грн. на рік)	Умовні втрати доходів бюджету (млрд. грн. на рік)
<i>офшорні схеми</i>	260-320	50-65
<i>конвертаційні центри</i>	40-50	12-15
<i>“скрутки”</i>	50-60	10-12
<i>«сірий імпорт», контрабанда</i>	80-230	25-70
<i>контрафакт</i>	-	10
<i>виведення прибутку через псевдопідприємництво фізосіб</i>	15-16	до 2,5
<i>ФОП замість найму</i>	10	2,5-5
<i>заниження оборотів</i>	18	1- 1,5

Як свідчать дані табл. 2, перше місце у цьому «рейтингу» посідають офшорні тіньові схеми, які є вкрай загрозливими для України. Тож і не дивно, що нещодавно обрані до Верховної Ради України парламентарі обіцяють покінчити з офшорними компаніями (які вже стали «раковою пухлиною» не лише вітчизняної, але й світової економіки), зареєструвавши законопроект про податковий суверенітет України та офшорні компанії, у якому депутати пропонують низку заходів, покликаних знизити привабливість офшорів і зменшити економічні мотивації для їх використання [4]. Зокрема, парламентарі пропонують заборонити відшкодування ПДВ для бізнесу, який співпрацює із офшорами.

Принагідно зазначимо, що в анти-рейтингу, який визначає розмір виведених активів, Україна вже піднялася із 78 на 14 місце (серед 150 країн світу). При цьому ще більш вражаючим виглядають показники незаконного витоку капіталів (у розрахунку на душу населення) (рис. 1), адже Україна тут опинилася на «почесному» третьому місці в світі, випередивши Китай та Індію (загалом за останнє десятиліття глобальний нелегальний витік капіталів у світі зріс з 470 млрд. дол. США до 1 трлн. дол. США [4]).

Рис. 1. Обсяги незаконного витоку капіталів (у розрахунку на душу населення) вибраних країн світу [4]

Насамкінець зазначимо, що при обґрунтуванні заходів, спрямованих на детінізацію економіки, в трансформаційних суспільствах слід враховувати такі важливі аспекти як рівень економічної небезпеки, що супроводжується тінізацією економіки та зумовлюється погіршенням соціально-економічного становища країни. З огляду на це, слід наголосити, що у трансформаційних суспільствах, де економіці властивий слабоінституціональний характер, низький рівень конкурентоспроможності, а також недостатній рівень захисту прав власника, неформальна і прихована економіка не досягають такого рівня небезпеки, як підпільна економіка. Відтак детінізації економіки має бути притаманний насамперед стимулюючий, а не репресивний характер. Тому переконані, що в сучасних умовах необхідно більше приділяти уваги передусім превентивним заходам подолання цих суспільно небезпечних явищ.

Література:

1. Мазур І. І., Варналій З.С. Тіньова економіка: навчально-методичний комплекс. К.: ВПЦ «Київський університет», 2004. 243 с.
2. Дубровський В. Тіньова економіка України: рейтинг схем ухилення від податків. URL: <http://cripo.com.ua/investigations/?p=242670/> (дата звернення: 10.11.2019 р.).
3. Дубровський В. Рейтинг схем ухилення від податків: на чому український бюджет «втрачає» найбільше. URL: <https://voxukraine.org/uk/rejting-shem-uhilennya-vid-podatviv-ina-chomu-ukrayinskij-byudzhet-vtrachaye-najbilshe/> (дата звернення: 10.11.2019 р.).

4. Ковальський В. Врятувати економіку: Верховна Рада взялася за офшори. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/vryatuvaty-ekonomiku-verkhovna-rada-vzyalasya-za-ofshory> (дата звернення: 10.11.2019 р.).

Булавинець Вікторія Михайлівна
канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету
Стасишин Олег Русланович
студент групи ФФ-42
Тернопільського національного економічного університету

«ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСИ – ТРЕНД СУЧАСНОСТІ

Глобальною проблемою ХХІ ст. є негативний вплив людини на довкілля, що спричиняє погіршення кліматичних умов та становить загрозу для існування цивілізації. Питання зміни клімату стало актуальним ще в кінці ХХ століття, коли людство помітило, що прискорилося підвищення рівня моря, збільшилася частота і тривалість посух у тропічних і субтропічних регіонах, зросла кількість ураганів, сильних опадів, повеней тощо. Катастрофічні екологічні наслідки вимагають перегляду майбутніх пріоритетів та націлення громадянського суспільства на забезпечення взаємодії довкілля, соціуму й економіки. Пильна увага світової спільноти до незадовільного стану навколишнього середовища та екологічних проблем зумовила необхідність визначення економічних механізмів та інструментів формування екологічної політики, адже збереження довкілля є важливим елементом економічної стабільності держави.

Відповідно до укладених міжнародних екологічних угод, Україна стала учасником групи країн, що активно розвивають «зелену» економіку, яка дає можливість забезпечити оптимальний рівень добробуту для усіх індивідів з урахуванням екологічних обмежень. Реалізація Україною заходів на шляху до «зеленої» економіки та фінансів передбачає докорінну перебудову фінансової системи, яка спроможна забезпечити максимальну мобілізацію необхідних обсягів фінансових ресурсів.

Категорія «зелені фінанси» вперше була застосована Річардом Сандором у 1992 році, однак й донині не існує єдиного визначення даного поняття. Науковці по різному трактують «зелені» фінанси: як кошти, що